

Remiss av slutbetänkande: En inre marknad för digitala tjänster – kompletteringar och ändringar i svensk rätt (SOU 2023:39) (Fi2023/02280)

Sammanfattning

Journalistförbundet har tagit del av förslag i slutbetänkandet En inre marknad för digitala tjänster – kompletteringar och ändringar i svensk rätt (SOU 2023:39). I utredningen föreslås en ny kompletteringslag (lagen med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om digitala tjänster). Det föreslås även vissa förändringar i lagen om ansvar för elektroniska anslagstavlur.

Enligt Journalistförbundet bör det klargöras i kompletteringslagen att DSA och kompletteringslagen inte ska tillämpas i den utsträckning det skulle strida mot yttrandefrihetsgrundlagen (YGL).

När det gäller möjligheterna till tillsyn enligt den nya kompletteringslagen anser Journalistförbundet att det bör förtydligas att det med hänsyn till proportionalitetsbedömningen inte är möjligt att genomföra inspektioner på redaktioner.

Enligt Journalistförbundet behöver det förtydligas i det fortsatta lagstiftningsarbetet vilka som omfattas av undantaget i den nya bestämmelsen i lagen om elektroniska anslagstavlur.

Förhållandet till yttrandefriheten

DSA är tillämplig på olika typer av tjänster vars innehåll delvis kan omfattas av grundlagsskydd enligt YGL. Innehåll på sociala medier har normalt inte grundlagsskydd enligt YGL. Det finns dock ett undantag i form av webbsändningsregeln (1 kapitlet, 2 §, 3 stycket, YGL) som syftar till att ge grundlagsskydd åt sändningar via internet av program som antingen direktsänds eller som utgörs av förinspelat material som spelas upp utan att mottagaren kan påverka starttidpunkten för sändningen.

Webbsändningsregelns tillämpningsområde begränsades 2022 till att enbart omfatta program som tillhandahålls av någon som omfattas av databasregeln.¹ Det betyder dock att en direktsändning på till exempel Facebook kan omfattas av grundlagsskydd enligt YGL om den görs av någon som har grundlagsskydd till exempel på grund av erhållet utgivningsbevis från MPRT. Det i sin tur betyder att det skulle strida mot censurförbudet i YGL att vidta en åtgärd, som att beordra att en överträdelse upphör, mot ett program som omfattas av webbsändningsregeln.

Mot den bakgrunden anser Journalistförbundet att det bör klargöras i kompletteringslagen att DSA och kompletteringslagen inte ska tillämpas i den utsträckning det skulle strida mot YGL. Det kan noteras att motsvarande bestämmelse finns i till exempel dataskyddslagen för att förtydliga att mediegrundlagarna har företräde framför GDPR.²

Begränsningar i möjligheten till tillsyn med hänsyn till källskydd

Den nya kompletteringslagen innehåller bland annat bestämmelser om möjligheten för myndigheter att bedriva tillsyn (2 kapitlet). Bland annat ges myndigheter rätt att genomföra inspektioner. Allmän förvaltningsdomstol ska på begäran av behörig myndighet kunna besluta om inspektion. För att en inspektion ska tillåtas krävs det bland annat att vikten av att åtgärden vidtas är tillräckligt stor för att uppväga det intrång eller annat men som åtgärden innebär för den som drabbas av åtgärden (se 2 kapitlet, 4 §, 3 punkten). Motsvarande proportionalitetsavvägning gäller enligt andra kompletteringslagar som bygger på EU-förordningar (se till exempel konkurrenslagen 5 kapitlet 3 § och lagen med kompletterande bestämmelser till EU:s marknadsmissbruksförordning 4 kapitlet, 1 §).

När lagen med kompletterande bestämmelser till EU:s marknadsmissbruksförordning togs fram framförde Journalistförbundet att inspektioner eller platsundersökningar inte kan bli aktuellt att genomföra på en redaktion med hänsyn till det starka skydd som finns för uppgifter som omfattas av journalisters tystnadsplikt, det så kallade källskyddet. Journalistförbundet uttryckte i sitt remissvar på 2014 års utredning (SOU 2014:46) en oro för att redaktioner skulle kunna bli föremål för platsundersökningar och ansåg att detta borde förtydligas i lagen. Lagstiftaren ansåg dock inte att ett sådant förtydligande behövdes utan menade att en platsundersökning på en redaktion inte kunde bli aktuellt på grund av den proportionalitetsavvägning som ska göras enligt 4 kapitlet 1 § 3 punkten i kompletteringslagen. Detta bland annat med hänvisning till NJA 2015 s. 631 som gällde husrannsakan på Aftonbladets redaktion. I propositionen står det: "Regeringen konstaterar, utifrån Högsta domstolens resonemang, att det praktiskt taget aldrig kommer att vara aktuellt att genomföra en undersökning på en tidningsredaktion med stöd av kompletteringslagen. Några särskilda bestämmelser om detta är inte nödvändiga."³ Journalistförbundet förutsätter att regeringen gör samma bedömning avseende möjligheten till inspektion på en redaktion med stöd av den nya lagen kompletteringslagen till DSA. Detta är något som enligt Journalistförbundet bör förtydligas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Lagen om ansvar för elektroniska anslagstavlor

Den lag som idag reglerar ansvar för innehåll på till exempel Facebook-sidor är lagen om elektroniska anslagstavlor. Utredningen föreslår att det införs en ny bestämmelse i lagen om ansvar för elektroniska anslagstavlor som säger att:

¹ Se Prop. 2021/22:59, sid 31 ff.

² Se Dataskyddslagen 1 kapitlet, 7 §.

³ Se Prop. 2016/17:22, sid 157 f.

4 a §

När det gäller elektroniska anslagstavlor som är förmedlingstjänster inom tillämpningsområdet för Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/2065 av den 19 oktober 2022 om en inre marknad för digitala tjänster ska 4 § inte tillämpas.

För leverantörer av sådana förmedlingstjänster som avses i första stycket gäller skyldigheten i 5 § när det kommit till leverantörens kännedom att innehållet finns på leverantörens tjänst.

För en fysisk eller juridisk person som av leverantören fått i uppdrag att sköta tjänsten gäller skyldigheten i 5 § när det kommit till dennes kännedom att innehållet finns på leverantörens tjänst.

Lagen om ansvar för elektroniska anslagstavlor är en kort lag som överlevt många digitala svängningar. Den innebär ett stort ingrepp i yttrandefriheten på så sätt att den ålägger någon annan än den som delat information att ta bort informationen. En stor fördel med lagen är dock att det är relativt tydligt vad som ska tas bort och av vem. Den som tillhandahåller en elektronisk anslagstavla ansvarar för att leva upp till de krav som uppställs i lagen. Tydligheten är viktig, dels eftersom det är en lag som tillämpas i hög grad av alla medborgare som är aktiva i olika sociala forum på nätet, dels eftersom den innebär ett stort ingrepp i yttrandefriheten.

Utredningens förslag innebär i praktiken att denna tydlighet försvinner. För att en person ska kunna veta om den nya 4 a § är tillämplig krävs det stora förkunskaper om DSA. Det krävs dels att personen kan tillgodogöra sig innehållet i förordningen dels att personen hittar till definitionen av förmedlingstjänster i artikel 3. Enligt Journalistförbundet är det viktigt att lagstiftningen kan läsas och förstås av alla medborgare inte minst när det som i detta fall handlar om en lag som många tillämpar och som begränsar yttrandefriheten.

Ordalydelsen i den nya bestämmelsen "när det gäller elektroniska anslagstavlor som är förmedlingstjänster" ger intrycket av att det bara är själva förmedlingstjänsten till exempel Facebook som omfattas av undantaget och inte den som tillhandahåller en elektronisk anslagstavla på förmedlingstjänsten, till exempel den som har en grupp på Facebook. Av utredningen framgår det dock att det inte ska finnas någon uppsiktsplikt för "tillhandahållare av elektroniska anslagstavlor som faller inom tillämpningsområdet för EU:s förordning om digitala tjänster". Enligt Journalistförbundet behöver det förtydligas i det fortsatta lagstiftningsarbetet vilka som omfattas av undantaget i den nya bestämmelsen i lagen om elektroniska anslagstavlor.

Ulrika Hyllert
Förbundsordförande
Journalistförbundet